

„Kéž by se mé filmy promítaly před filmy s Belmondem nebo Delonem“ – Agnès Varda a otázky feminismu v jejím díle z 60. a 70. let

MGR. MARTIN DVOŘÁK, PH.D. – ÚSTAV BOHEMISTIKY, FF JČU

Francouzská filmová režisérka Agnès Varda (1928–2019) je známá především jako příslušnice tzv. Francouzské nové vlny, hnutí formálně nekonvenčních filmařů na přelomu 50. a 60. let minulého století. Její hlavní význam a přínos světové kinematografii ovšem zdaleka nespočíval pouze v novovlnné tvorbě. Varda jako režisérka vyjma hraných filmů točila i dokumenty a oba žánry i jejich fundamentální styly záměrně kombinovala, nadto ve svých filmech často vystupovala či je v obraze nebo mimo obraz komentovala, hodnotila, reflektovala zvolené natáčecí metody, komunikovala s aktéry apod. Pro režiséru zcela typický *modus operandi* se v průběhu její tvorby rozvíjel postupně. V raných filmech své kariéry v nich téměř nevystupuje, což se mění až konci 60. let, a v průběhu let 70. se tento postup zintenzivňuje. Jednou z tezí předkládaného příspěvku je, že autorka cítila nutnost se přímo projevit v sílící debatě ohledně ženských práv, jež se ve Francii v daném období stupňuje především v souvislosti se snahami o legalizaci práva na interrupci (zákonem zakázaného od roku 1920, povoleného až 1980). Přestože Varda patřila mezi čelné signatárky tzv. „Manifestu 343“ (1971), nijak výrazněji se už do aktivistických feministických hnutí nezapojovala. Její společenská angažovanost se tak téměř výlučně projevovala v umělecké tvorbě, jejíž specifika se konferenční příspěvek pokusí plasticky zmapovat s přihlédnutím k míře vzrůstající explicity neanonymního autorského gesta v podobě aktivního vstupu do hybridního kinematografického tvaru.

Klíčové snímky, na něž se příspěvek zaměří, budou tři: hraný film *Šťěstí* (1965), dokumentární film *Ženská odpověď* (1975) a hraný film *Jedna zpívá, druhá ne* (1977).

Do *Šťěstí* režisérka ještě přímo nevstoupila (a po dlouhá léta po premiéře jej ani záměrně neglosovala). Na první pohled jde o „běžný“ rodinný film, jenž ale subtilním způsobem a rafinovanými filmovými prostředky torpéduje koncept patriarchální formy rodinného života, v němž ženské postavení a vnímání její identity *a priori* definuje péče o rodinu, domácí práce nebo trávení volného času čtením ženských magazínů o vaření apod. Subverze *Šťěstí* byla dobovou recepcí, snad i kvůli autorčině rezignaci na komentáře k výkladu svého díla, nezaznamenaná.

Krátkometrážní televizní dokument *Ženská odpověď* vznikl v rámci iniciativy UNESCO stran vyhlášení roku 1975 jakožto „Roku ženy“. Varda svým filmem (v němž již aktivně vystupuje), hledajícím odpověď na explicitně položenou otázku „Co to znamená být ženou?“, pobouřila francouzskou veřejnost svým úchopem ženské tělesnosti zcela výlučně v perspektivě figurujících žen hovořících samy za sebe, a to např. o svobodě volby ohledně mateřství, o objektivizaci ženského těla v reklamě, o absenci studu z vlastní nahoty apod. Film mimo jiné šokoval obrazem mladé ženy, jejíž jedna vertikální polovina těla byla obnažená a druhá zahalená v burce, čímž Varda demaskovala „dvojí metr“ soudobé společnosti co se týče představ o ženské sexualitě.

Snímek *Jedna zpívá, druhá ne* – někdy označovaný jako první francouzský feministický mainstreamový film – je režisérčiným nejotevřeněji liberálně angažovaným filmem, právě směřováním hraného a dokumentárního stylu zručně tematizuje obtížně prosazovanou reformu francouzského zákona o právu na interrupci (mimo jiné rekonstruuje např. situaci v době soudu z roku 1972 s 16letou Marie-Claire Chevalier, jež po znásilnění podstoupila nelegální potrat), polemizuje s iluzí šťastného partnerského soužití v tradičním manželství, rozkolísává předsudky k matkám samoživitelkám a nemanželským dětem atd.

Konferenční příspěvek nemá být filmovědnou analýzou, nýbrž kulturním vhledem do problematiky volby tvůrčích strategií při autorském rozhodování v rámci neklidné společensko-politické situace a na ni navázaného vyjednávání.

Bibliografie

Filmy:

Cléo od pěti do sedmi [Cléo de 5 à 7] [film]. Režie Agnès Varda. Francie, 1962.

Jedna zpívá, druhá ne [L'Une chante l'autre pas] [film]. Režie Agnès Varda. Francie, 1977.

Lions Love (... and Lies) [film]. Režie Agnès Varda. Francie a USA, 1969.

Opéra mouffe [L'Opéra-Mouffe] [film]. Režie Agnès Varda. Francie, 1958.

Štěstí [Le Bonheur] [film]. Režie Agnès Varda. Francie, 1965.

Ženská odpověď [Réponse de femmes : Notre corps, notre sexe] [film]. Režie Agnès Varda. Francie, 1975.

Literatura:

BÉNÉZET, Delphine. *The Cinema of Agnès Varda. Resistance and Eclecticism*. New York: Columbia University Press & Wallflower Press, 2014. ISBN 978-0-231-16974-5.

DEROO, Rebecca J. *Agnès Varda between Film, Photography, and Art*. Oakland: University of California Press, 2018. ISBN 978-0-520-27940-7.

FLITTERMAN-LEWIS, Sandy. *To Desire Differently. Feminism and the French Cinema*. Urbana, Chicago: University of Illinois Press, 1990. ISBN 0-252-01654-8.

MCFADDEN, Cybelle H. Reflected Reflexivity: Agnès Varda's Aging Female Body. In: *táž. Gendered Frames, Embodied Cameras. Varda, Akerman, Cabrera, Calle, and Maiwenn*. Madison: Fairleigh Dickinson University Press, 2014, s. 35–74. ISBN 978-1-61147-632-3.

VARDA, Agnès, KLINE, Thomas Jefferson (ed.). *Interviews*. Jackson: University Press of Mississippi, 2014. ISBN 978-1-61703-920-1.